

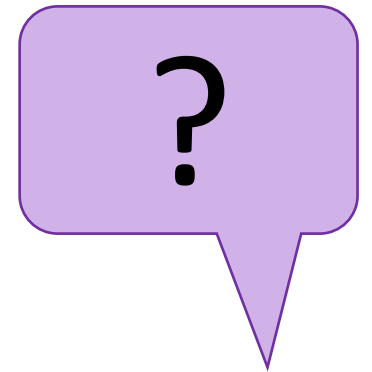
Latvijas Republikas tiesībsargs

Speciālo vajadzību savlaicīga noteikšana –
atbalsts bērna attīstībai

Laila Grāvere
Tiesībsarga biroja Bērnu tiesību nodaļas vadītāja

Kas ir speciālās vajadzības?

Speciālās vajadzības — nepieciešamība saņemt tāda veida **atbalstu** un rehabilitāciju, kas **rada iespēju** izglītojamajam **apgūt izglītības programmu**, ņemot vērā viņa veselības stāvokli, spējas un attīstības līmeni. (Vispārējās izglītības likuma 1.panta otrās daļas 14.punkts)

Vispārējās izglītības iestādes **vadītājs ir atbildīgs** par izglītojamo speciālo vajadzību **apzināšanu** un viņu **izglītošanu atbilstoši** speciālās izglītības programmām. (Vispārējās izglītības likuma 11.panta otrās daļas 3.punkts)

Kāpēc ir svarīgi noteikt speciālās vajadzības?

Bērna tiesības uz attīstību

Dalībvalstis dara visu iespējamo, lai nodrošinātu ikviena bērna izdzīvošanu un attīstību. (ANO Bērnu tiesību konvencijas 6.pants)

Katram bērnam ir neatņemamas tiesības uz dzīvības un attīstības aizsardzību. (Bērnu tiesību aizsardzības likuma 7.pants)

Diskriminācijas aizliegums

Dalībvalstis respektē un nodrošina visas šajā konvencijā paredzētās tiesības ikvienam bērnam, uz kuru attiecas to jurisdikcija, bez jebkādas diskriminācijas (ANO Bērnu tiesību konvencijas 2.pants)

Bērna tiesību prioritāte

Bērna interesēm ir jābūt primārajam apsvērumam visās darbībās attiecībā uz bērniem (ANO Bērnu tiesību konvencijas 2.pants)

Kas ir speciālo vajadzību savlaicīga noteikšana?

Valsts nodrošina visiem bērniem agrīnu attīstības izvērtējumu **no pusotra gada līdz triju gadu vecumam**, lai sekmētu attīstības traucējumu un iespējamu speciālo **vajadzību savlaicīgu atpazīšanu**.

(BTAL 12. panta otrā daļa, spēkā no 01.07.2021.)

Vai izglītības iestādei ir pienākums īstenot iekļaujošo izglītību?

Ikvienam ir tiesības uz kvalitatīvu un iekļaujošu izglītību.

(Izglītības likuma 3. panta pirmā daļa)

Valsts nodrošina **visiem** bērniem **vienādas** tiesības un **iespējas iegūt izglītību atbilstoši katra spējām**. Valsts un pašvaldība nodrošina **visiem** bērniem **speciālo vajadzību izvērtējumu**, uzsākot obligāto izglītību, un nodrošina bērna vajadzībām atbilstošus individuālus pedagoģiskā un psiholoģiskā atbalsta pasākumus valsts, pašvaldības un privātajās mācību iestādēs.

(Bērnu tiesību aizsardzības likuma 11.panta pirmā daļa)

Vai izglītības iestādei ir pienākums īstenot iekļaujošo izglītību?

Izglītības iestāde veic speciālo vajadzību izvērtēšanu **katram** izglītojamam, **kas uzsāk obligāto izglītību** izglītības iestādes īstenotajā **pirmsskolas izglītības programmā**, ņemot vērā MK noteikto izglītojamo speciālo vajadzību izvērtēšanas metodiku, un **nodrošina nepieciešamos atbalsta pasākumus** un palīdzību mācību satura apguvē izglītojamam ar speciālām vajadzībām.

(Vispārējās izglītības likuma 20.¹ panta pirmā prim daļa)

Izglītības iestādes vadītājs nosaka par izglītojamo speciālo vajadzību izvērtēšanu atbildīgo pedagogu - izmanto izglītojamo speciālo vajadzību izvērtēšanas veidlapu.

(MK 2021. gada 29. jūnija noteikumi Nr. 453 «Izglītojamo speciālo vajadzību izvērtēšanas metodika pirmsskolas izglītības iestādēs», spēkā no 2021. gada 1. septembra).

Kā nosaka speciālās vajadzības?

- Izglītības iestādes atbalsta speciālisti veic pedagoģisko vai psiholoģisko novērtējumu un sniedz atzinumu.

(MK 19.11.2019. noteikumi Nr. 556 «Prasības vispārējās izglītības iestādēm, lai to īstenotajās izglītības programmās uzņemtu izglītojamos ar speciālām vajadzībām», spēkā no 01.09.2020.)

- Pedagoģiski medicīniskā komisija - **iesaka** izglītojamā speciālajām vajadzībām atbilstošāko izglītības programmu un nepieciešamos atbalsta pasākumus.

(MK 16.10.2012. noteikumi Nr.709 „Noteikumi par pedagoģiski medicīniskajām komisijām”)

Kas ir iekļaujošā izglītība?

Iekļaujošā izglītība - process, kurā tiek nodrošinātas atbilstošas **visu** izglītojamo **daudzveidīgās vajadzības**, palielinot ikviena izglītojamā līdzdalības iespējas mācību procesā, kultūrā un dažādās kopienās un samazinot izslēgšanas iespējas no izglītības un izglītības ieguves procesa.

(Izglītības attīstības pamatnostādņu 2021. – 2027. gadam 1. pielikums, 2021. gada 22.jūnija MK rīkojums Nr. 436)

Vai katrai izglītības iestādei ir pienākums īstenot iekļaujošo izglītību?

Katras pašvaldības pienākums ir nodrošināt bērniem, kuru dzīvesvieta deklarēta pašvaldības administratīvajā teritorijā, iespēju iegūt pirmsskolas izglītību un pamatizglītību bērna dzīvesvietai tuvākajā izglītības iestādē, nodrošināt jauniešiem iespēju iegūt vidējo izglītību.

(Izglītības likuma 17.panta pirmā daļa)

«(..) iespēju iegūt pamatizglītību bērnam ar speciālām vajadzībām var nodrošināt arī vispārējās izglītības iestāde, tostarp vispārizglītojošā klasē nodrošinot bērnam iespēju apgūt speciālo izglītības programmu vai vispārējās izglītības programmu pēc individuāla plāna ar atbilstošiem atbalsta pasākumiem. Turklāt, **ja vispārizglītojošā skola ir uzņēmusi bērnu ar speciālām vajadzībām, tai ir pienākums nodrošināt šim bērnam iespēju iegūt izglītību atbilstoši minētajām prasībām.»**

(Augstākās tiesas 27.09.2019. lēmums Nr. SKA-1601/2019 (670013119))

ANO Bērnu tiesību komitejas rekomendācijas (2016)

47. Komiteja rekomendē dalībvalstij īstenot uz cilvēktiesībām balstītu pieeju invaliditātei, it īpaši:

- izstrādāt visaptverošus pasākumus, lai attīstītu iekļaujošu izglītību un panāktu, ka prioritāte tiek piešķirta iekļaujošai izglītībai, nevis bērnu ievietošanai specializētās institūcijās un klasēs, kā arī izglītot un norīkot integrētajās klasēs specializētus skolotājus un profesionāļus, lai sniegtu individuālu atbalstu un pienācīgu uzmanību bērniem ar mācīšanās grūtībām.

Kur saņemt metodisku atbalstu ieteikumu īstenošanai?

Plānots īstenot plašu un kompleksu **atbalstu mācību procesa īstenošanai** (mācību līdzekļu izstrāde, pedagogu u. c. speciālistu profesionālā pilnveide, konsultācijas u. c.) **visās izglītības iestādēs, kas īsteno speciālās izglītības programmas un izglīto bērnus ar speciālām vajadzībām, metodiskā darba nodrošināšanā būtisku uzsvaru liekot uz kvalitatīvu speciālās izglītības iestāžu - attīstības centru darbību metodiskās funkcijas nodrošināšanā.** (Izglītības attīstības pamatnostādnes, 3.1.2. uzdevums)

Kur ņemt finansiālu atbalstu ieteikumu īstenošanai?

Izglītības iestādes dibinātājs:

1) nodrošina izglītības iestādes nepārtrauktai darbībai nepieciešamos finanšu un materiālos līdzekļus, pārrauga normatīvo aktu ievērošanu, **veido iekļaujošu vidi un atbild par izglītības kvalitāti;**

2) nodrošina atbalstu izglītības procesa kvalitatīvai īstenošanai un pilnveidošanai, metodiskā darba organizēšanai un pedagogu profesionālās kompetences pilnveidošanai;

(Izglītības likuma 29. panta 1., 2. punkts, spēkā no 04.05.2021.)

Kādi ir riski, ja netiek īstenota iekļaujošā izglītība?

- netiek nodrošināta bērna pilnvērtīga attīstība
- bērns neapgūst izglītības programmu
- uzvedības traucējumi, drošības apdraudējums
- izglītības kvalitātes pazemināšanās visai klasei
- nav labvēlīga un atbalstoša emocionālā un psiholoģiskā vide
- mācību pārtraukšana, sociālā atstumšana u.c.

ANO Bērnu tiesību komitejas rekomendācijas (2016)

57. Komiteja iesaka dalībvalstij:

- veikt pasākumus, lai samazinātu un novērstu gadījumus, kad skolēni pārtrauc mācības,
- ieguldīt izglītības sistēmas kvalitātes uzlabošanā, lai tā sasniegtu starptautiski atzītus standartus, īpaši apmācot skolotājus;
- izstrādāt agrīnas identificēšanas un individualizētas novēršanas programmas bērniem riska situācijās.

(ANO Bērnu tiesību komitejas rekomendācijas 2016.)

Tiesībsarga novērojumi

- 1. Speciālās vajadzība netiek savlaicīgi noteiktas vai vispār netiek noteiktas**
- 2. Izglītības iestādes vēlas atbrīvoties no bērniem ar speciālajām vajadzībām**
- 3. Metodisko centru nozīmīgums**

Latvijas Republikas tiesībsargs

Paldies!

Sazinies ar Tiesībsarga biroju!

tālrunis: 67686768

e-pasts: tiesibsargs@tiesibsargs.lv